BODOR PÁL

A romániai magyar sajtóélet

A nemzetiségi sajtó fölépítettségében, mondandóiban, szerepében, szerveinek munkamegosztásában összetéveszthetetlenül sajátos. Elsősorban abban, hogy módszeresen és elkerülhetetlenül a nemzetiségi létet, tehát magát az együttélést tükrözi a többségi államkeretben; közvetíti a más nyelven született törvényeket, az egész országra érvényes híreket, magát az állampolitikát – külső és belső vetületeiben egyaránt; ámde ezen túl a sajtóban tükröződő egész életanyag millió sajátos elemtől duzzad, hiszen a nemzetnek s a nemzetiségnek nemcsak földrajzi együttlakásáról van szó, hanem mélyebb, bonyolultabb, a valóság minden szemcséjében jelen való, szervesebb viszonyról.

Hadd említsük meg mindjárt itt azt az át nem léphető tényt is, hogy a romániai magyar sajtó szerkezetében, fölépítettségében is sajátosan romániai; az összromániai sajtóélet tükröződik benne. A román sajtót a központi és *nem-központi* lapok (*vidéki* helyett szándékos itt e szó!) érdekes, hajlékony, okos egymás mellé rendelése jellemzi; a nagy központi napilapok és folyóiratok mellett a fővárosi és nem-fővárosi állampolgár természetszerűleg olvassa a nem Bukarestben megjelenő lapokat is, a kolozsvári vagy iaşi-i kulturális hetilapnak országos olvasótábora van, a galaţi-i embernek egyaránt szükséglete a helyi és a központi napilap – tehát a központi és vidéki sajtóorgánumok kapcsolata nem alá- s fölérendelt, noha ésszerű országos hálózattá állnak össze.

A romániai magyar sajtónak is – a lapok székhelyétől függetlenül – épp így megvannak központi és nem-központi szervei: országos, erős tudósítói hálózattal működő s nagy hagyományú napilapja, a mintegy 150 ezer példányban megjelenő Előre, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsát is magába foglaló Szocialista Demokrácia és Egység Frontjának az orgánuma; emellé zárkóznak fel az egyediségüknél és gazdaintézményüknél fogva ugyancsak központi és országos szere-

pet játszó hetilapok: a szakszervezetek lapja (Munkásélet – Bukarest), az ifjúsági szervezet országos hetilapja (Ifjúmunkás – Bukarest), a földművelőké (Falvak Dolgozó Népe – Bukarest), a pionírok képeslapja (Jóbarát – Bukarest) és A Hét, a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács 1970 óta megjelenő bukaresti társadalmi, politikai, művelődési hetilapja, és az Írószövetség három és fél évtizede (1946 óta) megjelenő lapja, a romániai magyar irodalomban vezérszerepet játszó kolozsvári Utunk. Példányszámuk tíz és harmincötezer között mozog, olvasótáboruk 70–95 százaléka előfizető. Ugyanilyen értelemben országos és központi jellegű a Kolozsváron szerkesztett, döntően társadalomtudományi, több mint félévszázados Korunk, aztán az Írószövetség Marosvásárhelyen készülő, több mint negyedévszázados, műfajához képest magas (csaknem ötezres) példányszámú Igaz Szó, az ugyanott kéthetente megjelenő, húszezren felüli példányszámban nyomott Új Élet, a Bukarestben megjelenő, harmincnegyedik évfolyamában járó Művelődés, a Kolozsváron, havonta 80 ezres példányszámban kiadott, képes Dolgozó Nő, az ugyancsak Kolozsváron készülő színes gyermeklap, a közel ötvenezres példányszámú Napsugár, s a kicsik nemrég indult nagy példányszámú lapja, A Haza Sólymai. Feltétlenül meg kell említenünk, hogy egyiknek-másiknak melléklete, évkönyve van; az Előre évtizedek óta vaskos, gazdag naptárt ad ki (és éveken át népszerű, termékeny könyvkiadóként is működött), A Hét havi könyvszemlét és rövid ideje Tett címen valóban folyóiratarcú, kitűnő fogadtatásban részesült, negyedévenkénti tudományos mellékletet és az utóbbi időben nagy terjedelmű évkönyveket, az Utunk több mint egy évtizede a lap példányszámát meghaladó, tekintélyes, remek grafikájú irodalmi-művészeti évkönyvet dob piacra; tudományos jellegű, egy-egy érdekes témát tárgyaló évkönyvvel van jelen a romániai szellemi életben a Korunk – és így tovább.

Az Előre mellé erős erdélyi és bánsági magyar politikai napi- és hetilaphálózat zárkózik fel. Magyar napilap jelenik meg Temesvárott (Szabad Szó), Aradon (Vörös Lobogó), Nagyváradon (Fáklya), Szatmáron (Szatmári Hírlap), Kolozsváron (Igazság), Csíkszeredában (Hargita), Marosvásárhelyen (Vörös Zászló), Sepsiszentgyörgyön (Megyei Tükör), hetilap Nagybányán (Bányavidéki Fáklya) és Brassóban (Brassói Lapok). Pél-

dányszámuk 10 és 35 ezer között van. Az utóbbi 15 esztendőben az együttélő nemzetiségek nyelvén megjelenő sajtótermékek évi összpéldányszáma 30 millióval nőtt. A szatmári, csíkszeredai és sepsiszentgyörgyi lap 1968 óta jelenik meg. S mert az imént szó esett a lapok kiadványairól, hamar ide iktatom: nagy keletje van a Hargita Kalendáriumnak és a nagyváradi lap időszakos, Bihari Napló című, lap alakú, 24 oldalas mellékletének; hasonló mellékletet adott ki Forrás címmel a szatmári és Fórum címmel a sepsiszentgyörgyi újság is. Érdemes egyébként magyarázó gondolatokkal elidőzni egy pillanatig e jelenségnél. A szerkesztőségek és lapok fényudvarában tehetséges emberek jelennek meg, poéták és szakírók, riporterek és műfordítók, gazdagodik a helytörténeti, néprajzi és folklórkutatás. Az önismeret igénye honismereti kíváncsiságot, tudás- és tudományszomjat, információéhséget, történelmi érdeklődést is magában foglal; s lévén, hogy az ország kivétel nélkül minden megyéje jóformán már alig követhető gazdasági gyarapodás, mezőgazdaság-korszerűsítés és főként heves iramú iparosítás színhelye, s a helyi lap földrajzi körében gyár- és iskolaalapítás, városiasodás, lakosságsűrűsödés, mesterségekbeli arányeltolódás, nagy tömegeket átfogó demográfiai változás megy végbe: az olvasótábor is változik, de főként – az életforma és tudatszint módosulásaival – átalakul, bővül és mélyül érdeklődési köre. Mindezzel persze lépést kell tartania a sajtónak – és lépést tartani távolról sem csak tükrözést, sokkal inkább megfelelést jelent: a társadalomszerkezeti változásokat átélő és elvégző ember számtalan új kérdésére kell válaszolnia, s mi több, a válaszokkal elébe kell vágnia a kérdéseknek. A fiatal tömegek szakképesítése, városiasodása, kiszakadása a faluközösségből, az óriásüzemek kialakulása, melyekben a munkások átlagéletkora húsz év körül van, a hagyományos és meghaladott elméleti oktatás átminősülése szakoktatássá olyan „információs feszültséget“ okoz, amelyben a sajtónak történelmileg páratlan népoktató szerepet kell játszania. Egyébként az egész romániai sajtót mélységesen áthatja a filozófiai, a társadalomtudományi, a politikai, a gazdasági és a jogi ismeretek terjesztése, a jogok és kötelességek demokratikus egyensúlya elvének és gyakorlatának népszerűsítése – és tán fölösleges is aláhúzni mindezek (egyben) nemzetiségi jelentőségét. Nos, e nagyarányú társadalmi, anyagi, szellemi metamorfózis köze-

pette a sajtókeretek bővülése, árnyalódása, szakosodása a termőképesség és szükségletgyarapodás szerves találkozásának jegyében megy végbe; innen a számos jó törekvés, kezdeményezés is. A folyamat természetesen az egész ország sajtóéletét jellemzi: szinte valamennyi romániai magyar lap részt vállal a szellemi élet különféle formáinak kialakításában. A csíkszeredai Hargita hézagpótló (például: munkavédelmi, közlekedési) szakkönyveket is kiad; irodalmi oldalain új, eredeti folklórgyűjtéseket ad közre; műsoros irodalmi estekkel keresi föl olvasóit, régebbi és mai író-szerkesztői, jórészt országos sikerű kötetek szerzői (a maiak közül Oláh István, Váli József, Ferencz Imre – a lapnál régebben dolgozott munkatársak közül Ferencz Zsuzsanna, Ferencz S. István, Miklós László, Molnos Lajos, Zsibói Béla), akárcsak a lap főszerkesztője, a Társadalom- és Politikatudományi Akadémia tagja, Albert Antal és jótollú újságírói (Kolozsi Márton, Bálint András, Székedi Ferenc és Bereczki Károly, Borbély László, Zöld Lajos stb.) többségükben szerepet játszanak a megye művelődési életében is. A sepsiszentgyörgyi Megyei Tükörnél – főszerkesztő: Jecza Tibor – dolgoztak vagy dolgoznak olyan neves, élvonalbeli írók, költők, kritikusok, mint Farkas Árpád, Magyari Lajos, Csiki László, Vári Attila, Veress Dániel, Bogdán László, Czegő Zoltán, publicisták, szakírók, mint Dali Sándor, Tompa Ernő, Kónya Ádám, Fábián Ernő, Kisgyörgy Zoltán, Áros Károly. A kolozsvári Igazság (amelynek legelső száma 1939-ban, a fasizmus idején, illegálisan jelent meg) hajdani vezetőinek és vezető újságíróinak (Nagy István, Gáll Ernő, Aszódi János, Erdélyi László, Salamon László, Orosz Irén, a festőként is neves Szolnay-tanítvány Balázs Péter, Balla Károly, Tamás Gáspár, Mikó Ervin) keze alatt igen sokan dolgoztunk; hadd soroljak fel néhányat azok közül, akik az elmúlt három évtizedben ebből a rangos kolozsvári műhelyből kerültek ki s ma lapok, intézmények vezetői, és egyikük-másikuk tekintélyes író: Huszár Sándor (A Hét főszerkesztője), Hajdu Győző (az Igaz Szó főszerkesztője), Albert Sándor (a Brassói Lapok főszerkesztője), Panek Zoltán, Márki Zoltán, Bálint Tibor, Banner Zoltán, Lászlóffy Csaba, Baróti Pál, Herédi Gusztáv, Jánosházy György, Jánky Béla, Kovács András, Kádár János, Borghida István, Bretter György, Orbán Ferenc, a mai szerkesztőség „kötetes szerzői“ közül Bazsó Zsigmond, Murádin Jenő, Szőcs Géza, Mol-

nos Lajos neve kívánkozik ide, s a főszerkesztőé, a közgazdász és közíró Keszthelyi Gyuláé. A lap állandó külső munkatársai közé mintegy huszonöt írót és kritikust sorolhatunk – közöttük Kányádi Sándort, Fodor Sándort, Kántor Lajost, Beke Györgyöt, Lászlóffy Aladárt, Szőcs Istvánt és Palocsay Zsigmondot. Talán még ennél is többet mond – különösen sajtónk demokratizmusáról –, hogy a lapnak csaknem kétszáz, jórészt üzemekben és mezőgazdasági szövetkezetekben dolgozó, állandó, önkéntes levelezője – mondjuk így: szenvedélyes amatőr újságírója – van, ami nyilván döntő szerepet játszik életképességének, hitelességének, valóság-ízének biztosításában. Aki azonban hangulatilag is érzékelni szeretné, hogy ez a közel 30 ezer példányos lap milyen érzelmi és értelmi szerepet játszik Kolozs megye életében, annak ott kellene ülnie üzemi és falusi és városi műsoros, nagy nézőterű találkozóin, amelyeken a népdal és a vita szellemi varázsa forrasztja össze a lapot olvasóival. Talán kuriózumként hat, ami olyan természetes: amiként az Igazság a bánffyhunyadi népi egyetem magyar tanfolyamát patronálja, szervezi, látja el előadókkal, ugyanúgy támogatja-szervezi a temesvári Szabad Szó vagy az e tekintetben szép eredményeket fölmutató Brassói Lapok a maga megyéje népi egyetemeinek magyar tanfolyamait. (A Brassói Lapok a maga irodalmi körein, műsoros vándorestjein, találkozóin kívül öt általános műveltséget terjesztő népi egyetemi tanfolyamot tart fent a megyében.) A Szabad Szó nagyszámú magyar diákot megmozgató honismereti vetélkedőket rendez és közreműködik sportversenyek megszervezésében. Nyilvános jogi tanácsadó fogadódélutánjain évente mintegy félezer ember fordul meg, a Temesváron nagy számban tanuló magyar (közép- és főiskolai) diákságnak Diákszó címmel külön oldalt szentelt – és mindebben nem kis szerepe van annak, hogy belső munkatársai közül sokan a lap keretein túl is tekintélyt vívtak ki maguknak: a főszerkesztő Gherasim Emil költő és műfordító, a rovatvezető Pongrácz Mária prózaíró. A riportkötetes Józsa Ödön a lap munkatársa. A lap sport-újságírója, Dudás József a temesvári labdarúgás történetét írta meg románul kiadott könyvében. Az olvasónak talán nem terhes és kellemetlen, ha ennyi részlet-ismeretet kap kézhez, de végül is nem sajtótörténeti tanulmány ez, hanem jelzése annak, hogy a nemzetiségi létben milyen góc-szerepet játszik jóformán minden

lapunk. Hiszen sovány és csonka képet nyújtanánk az aradi Vörös Lobogóról, ha e sorokból nem tűnne ki, hogy a lap ott áll a Tóth Árpád irodalmi kör mögött (irányító Ujj János), hogy Zerinden megszervezte az Olosz Lajos irodalmi kört, s szerepe volt abban – a Falvak Dolgozó Népe és A Hét mellett –, hogy itt állandó falusi képtár teremtődött; hogy az aradi újságíróklubban minden évnegyedben vitaesten találkoznak az olvasókkal a lap belső munkatársai, Kilin Sándor, Czakó Margit, Puskel Péter, Morócz Tibor, Jámbor Gyula, Oroszhegyi Károly, Simonfi Imre s a főszerkesztő Péterffy Rozália; hogy rovatvezetője, Mózer István megbecsült irodalomtörténész. A lap jó szolgálatot tesz azzal is, hogy kéthetente magyar nyelven jogi tanácsokkal látja el az érdeklődőket. És kanyarodjak még egyszer északabbra: a Fáklya nélkül épp úgy nem lehetne a váradi Ady Endre vagy a szalontai Arany János irodalmi körről beszélni, mint ahogy a lap képzőművészeti galériája, folklórgyűjtése (amelyből kötetet ad ki a kolozsvári Dacia), színészbemutató sorozata vagy hagyományápolása ugyancsak jeles szellemi tett. A híres váradi újságírás mai folytatói – Illés Ferenc főszerkesztő, Implon Irén, Nagy Béla, Tőke Csaba, Kiss Sándor, Pető Pál és a többiek – nevéhez tehát nemcsak cikkek és riportok érdeme fűződik. A Bányavidéki Fáklya élén Klacsmányi Sándor áll. Szerkesztői (Balog Ferenc, Fried Endre, Csoma György, Krizsán Géza, Fazekas György, Markovits Hortenzia, Szóbel Miklós, Rencz Gizella) közül jó néhányan a helyi népi egyetem és magyar közművelődés, színjátszás katalizátorai. A nagy példányszámú vásárhelyi lap, a Vörös Zászló történetéhez hozzátartoznak a Téli esték címmel főként falvakon szervezett műsoros esték, s ha a lap évente átlag 3500–4000 levelet kap, az azt is jelzi, hogy munkatársai – a főszerkesztő Incze Gábor, a munkásból lett íróként is jól ismert Oltyán László, azután Petelei István, Szabó Dénes, Lajos Antal, Bakó Zoltán, Varga Sándor – híven a lap első főszerkesztőjének, Kovács Györgynek a közírói szellemiségéhez – igyekeznek valóban helytállni. A Szatmári Hírlapnál dolgozik a költő Irinyi Kiss Ferenc s még számos jótollú újságíró: Szteklács László, Krilek Sándor, Lapka Tibor, Kilyén János, Ágopcsa Marianna, Máriás József. A lap jelenlegi főszerkesztője Varga Aranka. Ugyancsak itt dolgozott a fiatal prózaíró, Gúzs Imre. Van, ahol a lapok vezetői maguk is kiemelkedő közéleti szerepet játsza-

nak. Albert Sándor, a Brassói Lapok főszerkesztője egyúttal a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Brassó Megyei Tanácsának elnöke, s az országos tanácsnak is tagja. A lap szellemi körében született meg egyébként a városi Művelődési Házhoz tartozó Magyar Népi Művészeti Együttes (amelynek turnézó „csángó guzsalyosáról" a televízió is riportban számolt be); 1969 óta rendszeresen megtartják a Brassói Lapok művészeti matinéját, voltak Hévízen, Rákoson, Apácán, Fogarason, Hétfaluban és másutt; a lap szerkesztői, Madaras Lázár, Szenyei Sándor, Sipos András, Gellért Lajos, Vásárhelyi Katalin, Balázs János, az ismert grafikus Csutak Levente munkájának is köszönhető, hogy jól működik az Unirea Líceum Arany János irodalmi köre, a főiskolások magyar színjátszó csoportja, a zajzoni borica-tánccsoport; a lexikonszerű Írói Albumában publikált kétszáznál több romániai magyar címszó vagy az ezt követő Elődök és Kortársak című sorozat is messze túlmutat a helyiérdekűségen.

Rendkívül érdekes a heti- és havilapok nyújtotta összkép. Az Ifjúmunkás – amelynek első száma 1922. január elsején jelent meg, a román nemzetiségű, magyarul kiválóan tudó Tiron Albani szerkesztésében – a felszabadulásig számos betiltást, névváltozást élt át; a harmadik sorozat kezdetének tekintett, háború utáni megjelenésekor (1945–1953) Sebestyén György, illetve Majtényi Erik, majd Kántor György vezette. A mostani, negyedik sorozat negyedszázada indult Domokos Géza szerkesztésében, akitől Dali Sándor, majd Cseke Gábor (költő és prózaíró) s a lapot most irányító Varga József vette át. Ötvenedik évfordulóján a lapot a Munkaérdemrend I. fokozatával tüntették ki. Mintegy 30 ezer példányban jelenik meg; mai belső munkatársai közül a riportkötetes Molnár H. Lajos, a prózaíró Tarr Károly, az ifjúsági szakirodalmat publikáló Kovács Nemere, valamint Bodor Tamás, Müller Ferenc, Mirk László, Bodó Barna, Lázár László, Nits Árpád nevét említjük meg. (Gyűjteményes riportkötetük is megjelent a Politikai Kiadó gondozásában.) Sokáig dolgozott a lapnál a műfordító Harasztosi Éva. Hosszú évek óta szervezik vándorló irodalmi matinéikat, műsoros irodalmi délutánjaikat, amelyeken – akárcsak Irodalmi Mellékletük hasábjain – elsősorban a legfiatalabb tehetségek jutnak szóhoz.

1932. szeptember 30-án jelent meg a Falvak Népe (ma: Falvak Dolgozó Népe) első száma. Alcíme így szólt: *földművesek*

és falusi szegények hetilapja. Első számának címeiből: *Akasztófát vagy gyümölcsfát? A magyar tanítóság kálváriája, Nő a falusi munkanélküliség.* Huszonöt számot ért meg. Főszerkesztője Demeter János volt. Első számaiban Tamási Áron, Erdélyi József, József Attila, Méliusz József, Tamás Gáspár, Nagy István (Gyökér István néven) írásai jelentek meg. A felszabadulás után újraindult lapot Asztalos István, Horváth István, Kós Balázs, Sütő András neve fémjelezte. Mai főszerkesztője, Simonka László agrármérnök, közíró; a szerkesztőségben számos, prózaírói és szakírói munkásságáról is ismert újságíró dolgozik, közöttük Gy. Szabó Gyula, Cseke Péter, Zágoni Attila, Ferencz S. István és Muzsnai Árpád. A lapnak szerepe volt az agrártudományt népszerűsítő magyar szakirodalom kialakulásában; Lőrinczi László, Nagy Miklós, Sipos György, Veress István, Pap István és mások szakkönyvei e hetilap hasábjain indított cikksorozatokból születtek meg. Fennállása során a lap nagy példányszámú naptárakat adott ki, vetélkedőket és találkozókat rendezett. 1980-ban jelent meg a Politikai Könyvkiadónál a lap 1968–78-as évfolyamaiból összeállított *Kötések, sodrásban* c. riportkötet. Rendkívül jó, gyümölcsöző az együttműködése az Agricultura Socialistă című román testvérlapjával.

A Munkásélet első száma 1926. augusztus 19-én jelent meg; persze a szókimondó szakszervezeti lapnak is igen hányatott sorsa volt a felszabadulásig. 1946-tól 1953-ig Szakszervezeti Élet címen jelent meg újra, 1957. május elsején ismét újraindult – mai címével. Ötvenedik évfordulóján (1976 decemberében) a Munkaérdemrend I. fokozatával tüntették ki. Mai példányszáma 20 ezer fölött van. Belső munkatársai közül megemlítjük a regényíró és költő Bányai Józsefet, a lap főszerkesztőjét, az egyéni hangú, többkötetes költőt, Kenéz Ferencet, a prózaíró Szaniszló Józsefet, a tanulmányíró Barabás Lászlót. Rendszeresek a lap találkozói, műsoros estéi, vetélkedői; az utóbbiakon főleg munkások mérik össze szakmai tudásukat. Nyelvművelő felelősségtudatára jellemző, hogy egyetlen lapunk, amely műszaki szótár rovatot közölt.

Öt magyar képeslap jelenik meg Romániában: a gyermekek Napsugár című, Asztalos István indította, közel 50 ezer példányú havilapja (főszerkesztő: Farkas János, szerkesztői Bálint Tibor, Fodor Sándor, Jánky Béla, Kányádi Sándor, Kádár János, Soó Zöld Margit) s a szerkesztőség gondozásában megje-

lenő A Haza Sólymai című lap; aztán a 7–14 évesek hetilapja, a 30 ezer példányú Jóbarát (főszerkesztő: Bartha Zoltán, szerkesztők: Takács Gizella, Tóth Mária, Hadai Jenő, Bokor Katalin, Şerbescu Klára, Horváth Stefánia, Bogdán Zörgő Zsuzsa); a kéthetenként megjelenő, Marosvásárhelyen szerkesztett Új Élet (főszerkesztő: Sütő András, helyettese: Török László, szerkesztői: Nagy Pál, Katona Szabó István, Erdélyi Lajos, Szekernyés László, Bodor András, Szépréti Lilla, Zsehránszky István, Elekes Ferenc, Bartis Ferenc); végül a havonta 80 ezer példányban megjelenő Dolgozó Nő (főszerkesztő: Jakab Irma, helyettese: Fábián Magda, szerkesztők: Páll Árpád, Lászlóffy Csaba, Len Ilona, Tichy Magda, Kozma Elza, Kovács Magda; a régebbi belső munkatársai közül két előző főszerkesztő: Látó Anna és Erős Blanka, a költő Hervay Gizella és Tamás Mária nevét kell megemlítenünk).

A Napsugár a hazai magyar gyermekirodalom termékeny serkentője; e lapnak is köszönhetjük, ha gyermekirodalmunk – Benedek Elek és Asztalos István szellemében – mindig a legigényesebb elvárások, a remekműre törekvés jegyében áll. S tegyük hozzá, talán egyetlen lap sem tesz annyit olvasóiért s olvasóival való kapcsolataiért, mint a Napsugár; aki megszereti a lapot, felnőtt korában sem mond le róla – s ma már rengeteg olyan gyermek kezében kerül, akinek apja-anyja is a Napsugár olvasója gyerekkora óta. A Napsugár a legelső olvasmány, sőt gyakran: felolvasmány; akit kicsi korában rászoktattak, azt nem kell félteni később sem attól, hogy hibásan, helytelenül, csúnyán beszél majd... A Jóbarát is fürge, színes, érdekes lap; történetéhez országos, a „gyermeksajtó“ körét messze meghaladó kezdeményezések, mozgalmak fűződnek, mint például a népviseletgyűjtés, azaz a hiteles helyi népviselet elkészítése kicsiben (ezrek vettek részt a mozgalomban, s a legszebb Zsuzsi- meg Andris-babákból állandó kiállítás nyílt a kézdivásárhelyi múzeumban), népi gyermekjátékok gyűjtése (hasonló eredménnyel), tantárgyolimpiák egész országot, sok-sok ezer gyermeket átfogó sorozata, sokoldalú találkozók és így tovább. A lap – amely a Cutezătorii című román testvérlappal azonos színes nyomással jelenik meg – kötetlen oldalain igyekszik legjobb íróinkat is megszólaltatni, s fordításban – miként a legtöbb romániai magyar lap – értékes román írásokat is közöl.

A húszezer példányos Új Életről el kell mondani, hogy kitűnő fotóanyaga (Erdélyi Lajos és Haragos Zoltán), olvasmányossága mellett a Katona Szabó István szerkesztette, főleg romániai magyar személyiségeket bemutató kislexikon-sorozata, képkiállításai, irodalmi estjei, széles körű levelezői hálózata jól meghatározott helyet biztosít számára sajtóéletünkben.

A Dolgozó Nő (amelynek első főszerkesztője Berde Mária volt) 1945-ben, a nők napján, március nyolcadikán indult; 25. évfordulóján a Munkaérdemrend I. fokozatával tüntették ki. Hatalmas példányszámával gyakorlatilag a családi lap szerepkörét tölti be; rendszeresek találkozói az olvasókkal, valamint „Ki mit tud“ versenyei.

S miután ismertető felsorolásunk végére értünk, be kell vallanunk, hogy közismertsége miatt keveset foglalkoztunk épp legnagyobb napilapunkkal, a Romániai Magyar Szó-ból lett Előrével (főszerkesztő: Szilágyi Dezső, helyettesei: Lakatos András, Fülöp Ernő, felelős titkár: Antal András), noha belső munkatársai között olyan nevek szerepelnek, mint Barabás István, Bogdán Tibor, dr. Csapó József, Cseke Gábor, Csire Gabriella, Gáspár Tibor, Gyarmath János, Györffy Kálmán, Jakab Márta, Kiss Zsuzsa, Lányi Gábor, Lászlóffy Aladár, Lázár Edit, Majtényi Erik, Marosi Barna, Miklós László, P. Nagy Erzsébet, Román Győző, Sike Lajos, Szász János, Székely László, Szőcs István, Szűcs Olga, Várdai Ferenc. A nagy alakú, terjedelmét tekintve is legjelentősebb, nagy átfogású napilap a felszabadulás után 1947-ben jelent meg a MADOSZ, illetve a Magyar Népi Szövetség lapjaként (a lap élén Kacsó Sándor, a Magyar Népi Szövetség elnökének, a hajdani Brassói Lapok szellemi vezérének neve állt, első főszerkesztője az irodalomkritikus, publicista és regényíró Robotos Imre, a régi Korunk neves publicistája volt). Az Előre munkásságának elismeréséül megkapta a Munka Érdemrend, valamint az RSZK Csillaga Érdemrend első fokozatát.

Nem szóltunk az Akadémia kiadásában megjelenő Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményekről, a méhészek lapjáról, a különféle rendszeres kiadványról, amilyen például a sepsiszentgyörgyi múzeum Aluta című közlönye, nem említettük a számos középiskolai diáklapot, a kolozsvári diákok háromnyelvű lapját, az Echinoxot (amelynek 24 oldalából 5 magyar és 2 német

nyelvű), nem szóltunk a hazai magyar nyelvű jogi kultúrát és tájékozódást szolgáló Hivatalos Közlönyről – és még lenne mit említeni.

A Román Rádió magyar nyelvű adásai kevéssel a felszabadulás után indultak Bukarestben. Azóta magyar nyelvű műsort sugároz a marosvásárhelyi és a kolozsvári stúdió is – a három együtt napi 7 órát, összekapcsolt, több állomáson és hullámhosszon. A bukaresti egyórás műsor főként a központi belés külpolitikai hírszolgálatot látja el, zenét, irodalmi-művészeti, tudományos és publicisztikai műsorokat sugároz, a marosvásárhelyi és kolozsvári stúdió „komplex" műsorokat közvetít; színes, sokrétű adások szólnak gyerekekhez, ifjúsághoz, nőkhöz; sugároznak riportokat, rádiójátékot, színházi felvételeket, portrékat, közkedveltek a Kolozsvári Állami Magyar Opera, a vásárhelyi Maros, a sepsiszentgyörgyi Vadrózsa, a csíkszeredai Hargita népi együttesek műsorai, nagy szerepet játszanak a nótafák, az eredeti folklórgyűjtések, a műkedvelő mozgalom legjobbjaival készült felvételek, a vitaestek, tudományos előadások, vetélkedők; miként az egész hazai magyar sajtó, a rádió is az egész ország életét tükrözi. Jelesebb rádióriporterek és szerkesztők: Bukarestben Kónya Anna, Birta József, Jakab Mária, Ferencz Zsuzsanna, Kabay Annamária, Sallay Ibolya, Vásárhelyen Sebesten Liviu, Csifó János, Tófalvi Zoltán, Kovács István, Jászberényi Emese, Borbély Zoltán, Soós Árpád, Ágoston Vilmos, Kolozsváron Polacsek József, Darida György, Porzsolt Viktor, Bisztricsányi Klára, Somai Ferenc, Vajda András, Székely Raymond, Balla Zsófia, Muzsnai Magda, Kovács Ferenc.

Az egybefűzött műsorok hallgatottságára jellemző, hogy a szerkesztőségek évi több tízezer levelet kapnak.

1969 novemberében indult Bukarestben a román televízió magyar nyelvű műsora. Ma a műsor 180 perces; minden hétfőn délután sugározzák. Felépítése: politikai, gazdasági és művelődési szemle, társadalmi riport és ankét, gyerekműsor, iskolai, műkedvelői, irodalmi-művészeti, tudományos és nyelvművelő rovat, zene (folklór, népi muzsika, operett, opera, könnyűzene, kamaramuzsika stb.), vetélkedő, portré- és dokumentumfilmek, színdarabok. Jelesebb belső munkatársak: zenei szerkesztők: Boros Zoltán, Feczkó Zoltán, Simonffy Katalin; riporterek és

szerkesztők: Aradits László, Csáky Zoltán, Csép Sándor, Huszár Irma, Jakab Mária, Józsa Erika, Kovács András, Labancz Frida, Mag Péter, Majtényi Ágnes, Tolcsvai László; rendezők: Cselényi László, Dan Grigore Popa, Leonard Popovici; operatőrök: Adelman Alfréd, Bogdan Mircea, Lungu Emil, Florin Orezeanu, Ölleler József, Xantus Gábor.

A televízió magyar nyelvű műsorainak szerkesztői számolnak azzal, hogy a romániai magyarság igen jelentős része rendszeresen nézi a heti mintegy 90 órányi román nyelvű műsort is, így hát a magyar műsor döntően és elsősorban azt közvetíti, amit – az anyanyelv kötöttségeinél fogva – a román nyelvű műsor a legjobb akarattal sem nyújthat a magyar nézőnek; ilyen értelemben, noha a műsor témaköre valójában teljes, mindenre kiterjedő, mégis van némi komplementáris, kiegészítő jellege. Szimfonikus zenét, koncertet a román műsor is közvetít, ehhez nem kell szótár, ez tehát nem lehet központi feladata a magyar műsornak, mert nézője ezt a fajta szellemi-érzelmi táplálékot megkapja a többi műsorban. Mégis, például a világirodalom és a román irodalom színpadi remekeit akkor is közvetíti magyarul a műsor, ha azok a román műsorban esetleg szerepeltek már, mert az anyanyelv érzelmi ereje, közvetítő hatalma megkönnyíti a mű mélyebb, teljesebb befogadását, átélését. A magyar szerzők tévéjátékait román felirattal is ellátja a szerkesztőség, így ezeket az egész ország nézheti, követheti, megértheti; a legszélesebb román tömegekhez is így jutottak el Vörösmarty, Tamási Áron, Benedek Elek, Csiky Gergely, Móricz Zsigmond, Barta Lajos, Molnár Ferenc, Karácsony Benő, Tomcsa Sándor, a mai romániai magyar írók közül Sütő András, Huszár Sándor, Molter Károly, Kocsis István, Deák Tamás, Méhes György és mások művei. A romániai magyar közönség pedig maradéktalanul élvezhette Caragiale, Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, Aurel Baranga, Paul Everac, Titus Popovici, Iosif Naghiu, Corneliu Leu, Petru Vintilă és mások munkáit.

Tudomásunk szerint egyébként a Román Televízió magyar nyelvű műsora úttörő szerepet játszott a teljes körű, összetett, egy tömbben jóformán minden tévéműfajjal jelentkező nemzetiségi adástípus kialakításában, amely teljes egészében kizárólag saját termeléséből építkezik.

Az igazság kedvéért hozzá kell tennünk, hogy amiképpen a romániai magyar sajtó, rádió és televízió az összromániai életet, valóságot tükrözi, azonképpen a román nyelvű sajtó, rádió és televízió rendszeresen foglalkozik a romániai magyarság életével is; a riportalanyoktól a költőkig, a helységektől a színdarabokig a román lapokban, rádió- és tévéműsorokban jelen vannak a magyarok és a magyarok alkotta értékek.

Ismertetésünkből kitűnik, hogy a romániai magyar sajtó intézményes keretei biztosítva vannak, és lehetővé teszik a romániai magyarság jelenének és történelmi jövőjének szolgálatát, művelődése, szellemisége, sajátságai ápolását.